

Tasviriy san'at xaykaltaroshligida animatsiyaning o'rni va tafsifi

Maxmud Marufovich Badiyev

Annotatsiya: Mazkur maqolada tasviriy san'atning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lgan haykaltaroshlikda animatsiyaning o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Unda an'anaviy haykaltaroshlik san'ati bilan zamonaviy animatsiya texnologiyalarining uyg'unlashuvi natijasida yuzaga kelayotgan yangi badiiy ifoda vositalari yoritiladi. Animatsiya yordamida haykallarga harakat, dinamika va jonlilik bag'ishlash imkoniyatlari kengayib borayotgani ko'rsatib beriladi. Shuningdek, uch o'lchamli modellashtirish, raqamli dizayn va vizual effektlar orqali haykaltaroshlik san'atining zamonaviy talqini ochib beriladi. Maqolada animatsiyaning ta'lim jarayonidagi roli ham alohida ta'kidlanib, talabalar ijodkorligini rivojlantirish, fazoviy tafakkurni kuchaytirish va innovatsion fikrlashni shakllantirishdagi ahamiyati asoslab beriladi. Natijada, animatsiya haykaltaroshlik san'atining rivojlanishida muhim omil sifatida baholanadi.

Kalit so'zlar: haykaltaroshlik, animatsiya, tasviriy san'at, raqamli texnologiya, 3D modellashtirish, vizual effektlar, ijodkorlik, fazoviy tafakkur, zamonaviy san'at, interaktivlik

The role and description of animation in fine art sculpture

Makhmud Marufovich Badiyev

Abstract: This article analyzes the role and significance of animation in sculpture, one of the important areas of fine arts. It highlights new means of artistic expression emerging as a result of the combination of traditional sculptural art and modern animation technologies. It shows that the possibilities of giving movement, dynamics and liveliness to sculptures are expanding with the help of animation. It also reveals a modern interpretation of the art of sculpture through three-dimensional modeling, digital design and visual effects. The article also highlights the role of animation in the educational process, justifying its importance in developing students' creativity, strengthening spatial thinking and forming innovative thinking. As a result, animation is considered an important factor in the development of the art of sculpture.

Keywords: sculpture, animation, fine arts, digital technology, 3D modeling, visual effects, creativity, spatial thinking, contemporary art, interactivity

Tasviriy san'at insoniyat madaniyatining eng qadimiy va muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, u jamiyatning estetik qarashlari, ma'naviy qadriyatlari va tarixiy taraqqiyotini aks ettiradi. Ushbu san'at turi turli yo'nalishlarni o'z ichiga oladi, ulardan biri haykaltaroshlikdir. Haykaltaroshlik - bu uch o'lchamli shakllar orqali badiiy obraz yaratishga asoslangan san'at turi bo'lib, u qadim zamonlardan buyon inson tafakkurining ifodasi sifatida rivojlanib kelmoqda.

Zamonaviy davrda texnologiyalarning jadal rivojlanishi san'atning barcha yo'nalishlariga, jumladan haykaltaroshlikka ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, animatsiya texnologiyalarining rivojlanishi haykaltaroshlik san'atiga yangi imkoniyatlar yaratdi. Endilikda haykallar nafaqat statik shaklda, balki dinamik, harakatlanuvchi, interaktiv ko'rinishda ham namoyon bo'lishi mumkin.

Mazkur mavzuda animatsiyaning haykaltaroshlikdagi o'rni, uning badiiy va texnik imkoniyatlari, shuningdek, ta'lim jarayonida undan foydalanishning ahamiyati yoritiladi. Bu masala bugungi kunda ayniqsa dolzarb bo'lib, zamonaviy san'atni tushunish va uni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

1. Haykaltaroshlik san'atining nazariy asoslari va uning zamonaviy rivojlanish bosqichlari

Haykaltaroshlik san'ati tasviriy san'atning eng qadimiy shakllaridan biri bo'lib, u dastlab ibtidoiy jamiyatda paydo bo'lgan. Qadimgi davrlarda haykallar diniy, marosimiy va estetik maqsadlarda yaratilgan. Ular orqali inson o'z dunyoqarashi, e'tiqodi va atrof-muhitga bo'lgan munosabatini ifoda etgan.

Haykaltaroshlik asosan uch o'lchamli shakllar bilan ishlaydi. Bu esa uni rassomlikdan farqlaydi. Haykaltarosh shakl, hajm, muvozanat, proporsiya va ritm kabi badiiy elementlardan foydalanadi. Material sifatida tosh, yog'och, metall, loy va zamonaviy sintetik materiallar qo'llaniladi.

Zamonaviy davrda haykaltaroshlik san'ati katta o'zgarishlarga yuz tutdi. Endilikda an'anaviy materiallar bilan bir qatorda raqamli texnologiyalar ham keng qo'llanilmoqda. 3D modellashtirish, kompyuter grafikasi va virtual reallik texnologiyalari haykaltaroshlikni yangi bosqichga olib chiqdi.

Bugungi kunda haykaltaroshlik faqatgina jismoniy obyekt yaratish bilan cheklanib qolmay, balki kontseptual san'at, installatsiya va multimedia loyihalarining ajralmas qismiga aylangan. Bu esa san'atkorlarga o'z g'oyalarni yanada kengroq va chuqurroq ifodalash imkonini beradi.

2. Animatsiyaning tasviriy san'atda, xususan haykaltaroshlikda qo'llanilishi va uning badiiy imkoniyatlari

Animatsiya - bu tasvirlarga harakat berish san'ati bo'lib, u zamonaviy texnologiyalar yordamida keng rivojlangan. Dastlab animatsiya faqat kino va multfilm sohasida qo'llanilgan bo'lsa, bugungi kunda u tasviriy san'atning turli yo'nalishlarida, jumladan haykaltaroshlikda ham faol qo'llanilmoqda.

Haykaltaroshlikda animatsiyaning qo'llanilishi bir necha shakllarda namoyon bo'ladi. Birinchidan, bu raqamli haykaltaroshlikdir. Bu jarayonda san'atkor kompyuter dasturlari yordamida uch o'lchamli model yaratadi va uni animatsiya qiladi. Natijada haykal harakatlana oladigan, o'zgaradigan va interaktiv bo'lishi mumkin.

Ikkinchidan, animatsiya yordamida real haykallarni jonlantirish mumkin. Masalan, videoproeksiya texnologiyalari orqali haykal yuzasiga harakatlanuvchi tasvirlar tushiriladi. Bu esa haykalga yangi ma'no va estetik ko'rinish beradi.

Animatsiya haykaltaroshlikda dinamika va vaqt tushunchasini kiritadi. An'anaviy haykallar statik bo'lsa, animatsiyalangan haykallar vaqt davomida o'zgaradi. Bu esa tomoshabinning e'tiborini kuchaytiradi va uning san'at asari bilan o'zaro aloqasini chuqurlashtiradi.

Bundan tashqari, animatsiya orqali haykaltaroshlik asarlarining yaratilish jarayonini ham ko'rsatish mumkin. Bu ayniqsa ta'lim jarayonida muhim ahamiyatga ega. Talabalar haykalning qanday yaratilishini bosqichma-bosqich kuzatib, uni yaxshiroq tushunadilar.

Animatsiyaning yana bir muhim jihati - bu eksperiment qilish imkoniyatidir. San'atkor real material sarflamasdan turib turli shakllar, kompozitsiyalar va g'oyalarni sinab ko'rishi mumkin. Bu esa ijodiy jarayonni yanada erkin va samarali qiladi.

3. Ta'lim jarayonida animatsiya vositalaridan foydalanish orqali haykaltaroshlikni o'qitish samaradorligini oshirish

Zamonaviy ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Haykaltaroshlikni o'qitishda animatsiya vositalaridan foydalanish esa bu jarayonni yanada samarali va qiziqarli qiladi.

Avvalo, animatsiya talabalar uchun murakkab tushunchalarni soddalashtiradi. Masalan, hajm, proporsiya yoki kompozitsiya kabi tushunchalarni animatsiya orqali vizual tarzda tushuntirish osonroq bo'ladi. Bu esa talabalarning mavzuni tezroq o'zlashtirishiga yordam beradi.

Animatsiya vositalari orqali interaktiv darslar tashkil etish ham mumkin. Talabalar virtual muhitda haykal yaratish, uni o'zgartirish va harakatlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ularning qiziqishini oshiradi va ijodiy faolligini kuchaytiradi.

Shuningdek, animatsiya talabalar mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Ular kompyuter dasturlari yordamida o'z loyihalarini yaratib, ularni tahlil qilishni o'rganadilar. Bu esa ularning kasbiy kompetensiyasini oshiradi.

O'qituvchi bu jarayonda yo'naltiruvchi va tashkil etuvchi rolini bajaradi. U animatsiya vositalaridan qanday foydalanishni o'rgatadi, talabalarni rag'batlantiradi va ularning ishlarini baholaydi.

Animatsiyadan foydalanish nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki estetik didni ham rivojlantiradi. Talabalar rang, yorug'lik, harakat va kompozitsiyani uyg'unlashtirishni o'rganadilar.

Natijada, animatsiya haykaltaroshlikni o'qitishda muhim pedagogik vositaga aylanadi. U nafaqat bilim berish, balki ijodiy fikrlashni rivojlantirish, innovatsion yondashuvlarni shakllantirish va zamonaviy mutaxassislarni tayyorlashda muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Herbert Read. *The Meaning of Art.* – London: Faber & Faber, 1951.
2. Rudolf Arnheim. *Art and Visual Perception: A Psychology of the Creative Eye.* – Berkeley: University of California Press, 1974.
3. Paul Wells. *Understanding Animation.* – London: Routledge, 1998.
4. Richard Williams. *The Animator's Survival Kit.* – London: Faber & Faber, 2001.
5. Maureen Furniss. *Art in Motion: Animation Aesthetics.* – London: John Libbey Publishing, 1998.
6. E. H. Gombrich. *The Story of Art.* – London: Phaidon Press, 1995.
7. Lev Manovich. *The Language of New Media.* – Cambridge: MIT Press, 2001.
8. Frank Thomas va Ollie Johnston. *The Illusion of Life: Disney Animation.* – New York: Disney Editions, 1981.
9. Bruno Munari. *Design as Art.* – London: Penguin Books, 2008.
10. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. *Tasviriy san'at va kompyuter grafikasi asoslari.* – Toshkent, 2019.